

ISSN: 2957-3874 (Print)

Journal of Al-Farabi for Humanity Sciences (JFHS)

<https://iasj.rdd.edu.iq/journals/journal/view/95>

مجلة الفارابي للعلوم الإنسانية تصدرها كلية الفارابي الجامعة

השפעת המורשת השומרנית על התפתחות העברית במאה השנים עשרה

לספירה, חקר לשוני

מחקר לפרופ'

סעד עבד אלסאדה

אוניברסיטת בגדאד פקולטת השפות מחלקת השפה העברית

The Impact of the Samaritan Heritage on the Development of
Hebrew in the Twelfth Century AD , A linguistic study

Written by Professor

Saad Abd Al-sada

saadabdsadaa74@colang.uobaghdad.edu.iq

أثر الموروث السامري في تطور عبرية القرن الثاني عشر الميلادي ، دراسة لغوية

بحث للأستاذ سعد عبد السادة صياح شمخي

جامعة بغداد كلية اللغات قسم اللغة العبرية

الخلاصة

هذا البحث يتناول تأثير الموروث السامري على اللغة العبرية في القرن الثاني عشر، مُبرِّراً العلاقة اللغوية والثقافية العميقة بين السامريين واليهود في العصور الوسطى. يهدف البحث إلى فحص التأثيرات اللغوية بين السامريين واليهود من خلال تحليل المفردات والتراكيب اللغوية المشتركة في العبرية السامرية والعبرية اليهودية. بالإضافة إلى ذلك، يدرس البحث التأثيرات النحوية والصرفية التي تركها السامريون على النظام اللغوي في اللغة العبرية خلال هذه الحقبة، مع التركيز على استخدام الأبجدية السامرية في الكتابة العبرية. يتم أيضاً استعراض الأدب السامري وكيفية تأثيره على الأدب العبري، مع تقديم أمثلة من النصوص الدينية المشتركة التي تجسد هذا التداخل بين اللغتين. من خلال هذه التحليلات، يسعى البحث إلى تقديم رؤية جديدة حول العلاقة بين السامريين واليهود، وتوثيق تأثيراتهم المتبادلة في تطور اللغة العبرية، مع تقديم استنتاجات تسلط الضوء على أهمية هذا التفاعل الثقافي واللغوي. الكلمات المفتاحية : السامريون، اللغة العبرية، القرن الثاني عشر، تأثير لغوي، الأبجدية السامرية، الأدب السامري، الأدب العبري، التراكيب اللغوية، النحو والصرف .

Abstract

This research examines the influence of the Samaritan heritage on the Hebrew language in the twelfth century, highlighting the deep linguistic and cultural relationship between the Samaritans and the Jews in the Middle Ages. The research aims to examine the linguistic influences between the Samaritans and the Jews through analyzing the shared vocabulary and linguistic structures in Samaritan Hebrew and Jewish Hebrew. In addition, the research examines the grammatical and morphological influences that the Samaritans left on the linguistic system of the Hebrew language during this period, with a focus on the use of the Samaritan alphabet in writing Hebrew. The Samaritan literature is also reviewed and how it influenced Hebrew literature, with examples of shared religious texts that embody this overlap between the two languages. Through these analyses, the research seeks to provide new insights into the relationship between the Samaritans and the Jews, document their mutual influences on the development of the Hebrew language, and present conclusions that highlight the importance of this cultural and linguistic interaction. Key Words : Samaritans, Hebrew language, 12th century, linguistic influence, Samaritan alphabet, Samaritan literature, Hebrew literature, linguistic structures, grammar and morphology

השפעת המורשת השומרונית על התפתחות העברית במאה השנים עשרה לספירה, חקר לשוני הקדמה מחקר זה מטפל בהשפעת המורשת השומרונית על השפה העברית במאה השנים עשרה, תוך הדגשת הקשר הלשוני והתרבותי העמוק בין השומרונים ליהודים בימי הביניים. מטרת המחקר היא לבחון את ההשפעות הלשוניות בין שומרונים ליהודים על ידי ניתוח אוצר המילים והמבנים הלשוניים המשותפים בעברית השומרונית ובעברית היהודית. בנוסף, המחקר מעיין את ההשפעות התחביריות והמורפולוגיות שהותירו השומרונים על המערכת הלשונית של השפה העברית בתקופה זו, תוך התמקדות בשימוש באלפבית השומרוני בכתיבה העברית. הספרות השומרונית וכיצד היא השפיעה על הספרות העברית נסקרת גם היא, עם דוגמאות לטקסטים דתיים משותפים המדגימים את התערבות זו של שתי השפות. באמצעות ניתוחים אלו מבקש המחקר לספק תובנות חדשות על הקשר בין שומרונים ליהודים, לתעד את השפעותיהם ההדדיות על התפתחות השפה העברית ולהציג מסקנות המדגישות את חשיבותה של אינטראקציה תרבותית ולשונית זו. חשיבות המחקר חשיבותו של מחקר זה נעוצה בשיפוך אור על הקשר התרבותי והלשוני בין השומרונים ליהודים בימי הביניים, והשפעת הקשר הזה על השפה העברית במאה השנים-עשרה. בעוד שהשומרונים חולקים שורשים דתיים ולשוניים עם היהודים, ישנן השפעות משמעותיות על אוצר המילים והמרכיבים של השפה העברית שנוצרו כתוצאה מהנוכחות השומרונית והמגע הלשוני בין שני העמים. למחקר זה תרומה חשובה להבנת האופן שבו השפיעו השומרונים על התפתחות השפה העברית בימי הביניים, והוא תורם למחקרים לשוניים והיסטוריים המבקשים להבין את צומת התרבויות והדתות במזרח התיכון. השערות המחקר השערה ראשונה: ישנה השפעה לשונית ברורה בין השומרונים ליהודים במאה השנים עשרה בכל הנוגע לאוצר המילים ולמבנים לשוניים. ההשערה השנייה: השומרונים השפיעו רבות על האלפבית העברי, שכן ניתן להבחין בהשפעות האלפבית השומרוני על התפתחות הכתיבה העברית באותה תקופה. ההשערה השלישית: הספרות השומרונית תרמה לבימוי כמה סגנונות ספרותיים בספרות העברית בימי הביניים, שהשפיעו על היצירות של סופרים יהודים באותה תקופה. השערה רביעית: למורשת הדתית והתרבותית השומרונית הייתה השפעה עקיפה על הטקסטים הדתיים העבריים בימי הביניים, בעיקר בטקסטים של פרשנות וטקסים דתיים. מטרת המחקר מטרה ראשונה: לחקור את השפעת המורשת השומרונית על התפתחות השפה העברית במאה השנים-עשרה, באמצעות לימוד אוצר המילים והמרכיבים הלשוניים המשותפים לשומרונים וליהודים. מטרה שנייה: לחקור את השפעת האלפבית השומרוני על האלפבית העברי וכיצד נעשה שימוש באותיות השומרוניות בהקשרים עבריים שונים. מטרה שלישית: לבחון את השפעת הספרות השומרונית על הספרות העברית של אותה תקופה, תוך התמקדות בסגנונות ספרותיים נפוצים. מטרה רביעית: חקר ההשפעות הדתיות והתרבותיות השומרוניות על טקסטים דתיים עבריים ופירושם. מטרה חמישית: ספק דוגמאות מטקסטים שומרוניים ועבריים כדי להמחיש את השפעות השפה השומרונית על השפה העברית בתקופה זו. שיטת המחקר השיטה מבוססת על שילוב של ניתוח היסטורי ולשוני. מבנה המחקר השומרונים, מי הם. צורות השפעת המורשת השומרונית על העברית של המאה השנים עשרה לספירה: אוצר מילים ומרכיבים לשוניים נפוצים. השפעות תחביריות ומורפולוגיות. האותיות השומרוניות. הספרות השומרונית והשפעתה על הספרות העברית.

1. השומרונים, מי הם הם כת דתית ואתנית ששורשיה חוזרים לבני ישראל הקדמונים, בעיקר בממלכת ישראל הצפונית, והם נבדלים בדתם המבוססת על התורה השומרונית. אמונתם שונה מהיהדות המסורתית, שכן השומרונים רואים בהר גריזים את המקום הקדוש בו ציווה ה' על בניית מקדש, בעוד שהיהודים מאמינים שהר הבית בירושלים הוא המקום הקדוש ביותר. השומרונים מכבדים את התורה השומרונית, המכילה הבדלים קלים בטקסט לעומת התורה היהודית. כיום הם מונים פחות מאלף איש, המתגוררים בעיקר בשכם (סביב הר גריזים) ובאזור חולון. (בן-חיים, 1958, עמ' 223) החלוקה בין השומרונים ליהודים מתחילה עוד בתקופות הראשונות של תולדות בני ישראל, דווקא לאחר חלוקת הממלכה לצפון ישראל ולדרום יהודה במאה העשירית לפני הספירה. השומרונים נשארו באזור השומרון וקיימו טקסים משלהם, בעוד ממלכת יהודה עסקה בבניית בית המקדש בירושלים. חלוקה זו הובילה להבדלים תיאולוגיים ותרבותיים, שכן השומרונים נאחזו בגרסה משלהם לתורה, שאותה הכירו כטקסט האוטנטי, תוך דחייה של ספרים אחרים שהיהודים אימצו מאוחר יותר. (ירון, דן, 1981, עמ' 70) השומרונים מאמינים באחדות ה' ועוקבים אחר החוקים הכלולים בתורה השומרונית, המורכבת מחמישה ספרי משה בלבד. הם דוחים ספרים אחרים שנמצאו בתנ"ך היהודי, כמו הנביאים והכתבים. השומרונים מסתמכים בפולחנם על הקרבת קורבנות במהלך חג הפסח השומרוני בהר גריזים, שהם רואים בהם המקום שנבחר על ידי ה' לעבודה. (רפפורט, אוריאל, 1990, עמ' 375)

2. צורות השפעת המורשת השומרונית על העברית של המאה השנים עשרה לספירה

2.1 אוצר מילים ומרכיבים לשוניים נפוצים:

ימי הביניים, במיוחד המאה השנים עשרה, היו עדים לאינטראקציה תרבותית ולשונית בין כתות יהודיות שונות, כולל יהודים ושומרונים. אינטראקציה זו השפיעה רבות על התפתחות השפה העברית, שכן אנו מוצאים מילים ומבנים רבים הנושאים השפעות שומרוניות. השפעה זו נובעת מיחסי מסחר, יחסי דת ודיונים אינטלקטואליים בין שתי הכתות, בנוסף לשיתוף ופרשנותם של טקסטים דתיים. (בן-חיים, 1943, עמ' 122)

2.1.1 השפעת אוצר המילים השומרוני:

השומרונים תרמו אוצר מילים חדש לעברית היהודית, חלקו קשורים לפרקטיקות דתיות, וחלקו שיקפו את חיי היומיום. אוצר המילים השומרוני התאפיין בשימושים ייחודיים במילים, במיוחד אלה שמקורם בתורה השומרונית.

דוגמאות:

גריזים: הכוונה להר הקדוש של השומרונים. היהודים השתמשו יותר במונח זה בדיונים תיאולוגיים עם השומרונים.

שכם: כלומר העיר שכם, שהפכה לסמל תרבותי ודתי במסורת השומרונית.

פסח: בקרב השומרונים נבדלו טקסי הפסח, אך נעשה שימוש חוזר באותה מילה, מה שהשפיע על הבנת היהודים את משמעותה.

תורת משה: הביטוי נפוץ בקרב שומרונים מתייחס אך ורק לחומש, אך הוא מופיע בטקסטים יהודיים מאוחרים יותר כחלק מדיונים דוקטריניים. (ה.ג., 1955, עמ' 131)

- 2.1.2. ההשפעה של מרכיבים לשוניים:
המרכיבים הלשוניים העבריים הושפעו ממסורות שומרוניות, במיוחד אלה ששימשו בטקסטים דתיים ובשירה. יצירות שומרוניות התאפיינו בחזרה ובדגש על אחדות, מאפיינים שבאו לידי ביטוי בסגנון הכתיבה העברית הדתית.
דוגמאות :
אנכי ה' אלוהיך : המבנה מופיע בצורה בולטת בתורה השומרונית עם דגש נוסף על השימוש באנכי.
שמע ישראל : בטקסטים השומרוניים מופיעה בנייה זו עם שינויים קלים בהקשר, שהשפיעו על הפרשנויות היהודיות לתקופה.
במקום אשר יבחר ה' : מרכיב זה הופיע בצורה שונה בתורה השומרונית, והיה בשימוש בטקסטים יהודיים מאוחרים יותר. (בן-חיים , זאב , 1953 , עמ' 149)
2.1.3. תחומי ההשפעה :
דת: האינטראקציה בין המורשת השומרונית לטקסטים יהודיים הובילה לאימוץ נפוץ של כמה מונחים דתיים.
מסחר: יחסים כלכליים בין שומרונים ליהודים תרמו לחילופי אוצר מילים הקשורים למסחר ולשווקים.
ספרות: הספרות העברית מהמאה ה-12 מכילה שאולים מהספרות השומרונית. (בן-חיים , זאב , 1939 , עמ' 85)
סיכום :
ההשפעה השומרונית על השפה העברית במאה השנים עשרה ניכרת באוצר המילים ובמבנים המשקפים אינטראקציות תרבותיות ודתיות עמוקות בין שתי הקהילות. השפעה זו סייעה להעשיר את השפה העברית והעניקה לה מימד חדש, בעיקר בתחומי המחשבה והספרות הדתית.
2.2. השפעות תחביריות ומורפולוגיות:
הקדמה:
העברית השומרונית תרמה השפעות משמעותיות על התחביר והמורפולוגיה של העברית במהלך ימי הביניים, במיוחד במאה השנים עשרה. השפעה זו לא הייתה רק אימוץ של אוצר מילים או ביטויים, אלא התרחבה למרכיבים תחביריים ומורפולוגיים שהפכו לחלק מהמערכת הלשונית העברית. השפעות אלו הגיעו כתוצאה מהאינטראקציה המתמשכת בין הקהילה השומרונית והיהודית, הן באמצעות טקסטים דתיים משותפים והן באמצעות חיי חברה יומיומיים. (פלורנטין, משה, 1995, עמ' 230)
2.2.1. ההשפעה השומרונית על היווצרות המשפט העברי:
העברית השומרונית התאפיינה בסגנון תחביר שהיה שונה במקצת מהעברית המקראית המסורתית, והדבר ניכר בשימוש במרכיבים תחביריים מיוחדים:
2.2.1.1. המשפט השמני : סוג זה של משפט היה נפוץ יותר בטקסטים שומרוניים מאשר המשפט הפועלי, וסגנון זה שימש מאוחר יותר כחלק מהטקסטים היהודיים.
גוגמה : "ה' הוא המלך" במקום להשתמש במשפט פועלי מסורתי.
2.2.1.2. חזרה במשפט: טקסטים שומרוניים נוטים להשתמש בחזרה לשם הדגשה, כגון : "שמור תשמור" . (פלורנטין, משה, 1995, עמ' 232)
2.2.2. השפעות מורפולוגיות על מערכת הפועלים:
השומרונים תרמו לספק מודלים חדשים של נטייה לפועל העברי, והדבר ניכר ב:
2.2.2.1. שימוש בפעלים מרובעים: העברית השומרונית כללה פעלים מרובעים שהפכו נפוצים יותר בטקסטים עבריים מאוחרים יותר. דוגמה : "גדלדל" במקום הגזרות המשולשות המסורתיות.
2.2.2.2. הטייה פונטית בנטייה : הסיומות של פעלים שומרוניים הושפעו מנטייה להטייה פונטית, כמו המרת אליף ליוד בקצות פעלים.: "עשה" → "עשיי". (פלורנטין, משה, 1995, עמ' 237-235)
2.2.3. השפעה על כינויי רמז :
לשימוש בכינויי רמז בשומרונית הייתה השפעה ברורה על העברית, עם שינויים שהופיעו ב:
2.2.3.1. כינויי רמז קרובים: התמקדו בשימוש ב (זה) במקום הוא.
דוגמה : "זה הספר" המקום "הוא הספר".
2.2.3.2. הוספת יסודות הסבר לכינויי רמז : כגון : "זה הוא הספר" להבהרה ולהדגשה . (פלורנטין, משה, 1995, עמ' 238)
2.2.4. התאמה תחבירית בין שמות עצם ופעלים :
השיטה השומרונית הדגישה את ההתאמה בין שמות עצם ופעלים במין ובמספר יותר מאשר הטקסטים היהודיים:
2.2.4.1. הפמיניזציה של פועל עם שם עצם נקבה :
כגון : "האישה אמרה" .
2.2.4.2. רבים ופועלים: השימוש הברור בדואלי בשמות עצם ובפעלים. (פלורנטין, משה, 1995, עמ' 239) סיכום : לשומרונים הייתה השפעה רבה על התחביר והמורפולוגיה העברית, והציגו מרכיבים חדשים וחזקו כמה מאפיינים מסורתיים של הטקסטים המקראיים. השפעות אלו מדגישות את הקשר האינטראקטיבי בין שתי הקהילות ומראות כיצד מורשת לשונית יכולה להיות גורם מרכזי בהתפתחות השפה.
3. האותיות השומרוניות :
החקר על הקשר בין האלפבית השומרוני והאלפבית העברי ושימושיהם במאה השנים עשרה:
הקדמה:

האלפבית השומרוני הוא אחד המאפיינים הייחודיים המבדילים את השומרונים מהיהודים, ונחשב לאחד מסגנונות הכתיבה העתיקים ביותר ששימר העדה השומרונית לאורך הדורות. למרות שהשפה השומרונית חולקת מאפיינים רבים עם השפה העברית, האלפבית השומרוני שונה במידה ניכרת בכמה היבטים, הן בצורה והן באופן הכתיבה. במאה השנים עשרה המשיכו השומרונים להשתמש באלפבית השומרוני בכתיבהם הדתיים והליטורגיים, תוך ביטוי לזהותם התרבותית והדתית המובהקת. (בן-חיים, זאב, 1939, עמ' 86)

3.1. הקשר בין האלפבית השומרוני והאלפבית העברי:

האלפבית השומרוני דומה לאלפבית העברי בהיבטים רבים, שכן שניהם מורכבים מ-22 אותיות. אבל השומרונים פיתחו צורה ייחודית של האלפבית שלהם, שבה האותיות שונות בצורתן.

לפיכך, ההבדלים בין האותיות העבריות והשומרוניות ניכרים בצורה, שכן האותיות השומרוניות הן נזילות יותר ופחות מורכבות בהשוואה לכתב העברי, שהתפתח לצורות גיאומטריות יותר בתקופה מאוחרת יותר. אלפבית_שומרוני https://he.wikipedia.org/wiki/אלפבית_שומרוני

3.2. האותיות השומרוניות במאה השנים עשרה:

במאה ה-12 השתמשו השומרונים באלפבית השומרוני לכתיבת טקסטים דתיים, כמו התורה השומרונית. טקסטים אלו נכתבו בצורה ייחודית, שכן השומרונים השתמשו באלפבית השומרוני בכתבי פולחן יומיומיים, המשקפים דבקות במורשת הדתית השומרונית. בעוד שהיהודים השתמשו באלפבית העברי, העדיפו השומרונים להשתמש באלפבית השומרוני בכל היבטי החיים הדתיים. (בן-חיים, זאב, 1939, עמ' 87)

3.3. ההבדל בין האלפבית השומרוני והאלפבית העברי:

למרות שהאלפבית השומרוני פועל על בסיס זהה לאלפבית העברי העתיק, ההבדלים המובהקים בצורת האותיות מצביעים על התפתחות מקבילה של האלפבית השומרוני מהעברית המסורתית. האותיות השומרוניות פחות מורכבות ופשוטות בצורתן מהתפתחות האלפבית העברי בתקופות מאוחרות יותר. לדוגמה, הבדל עיקרי בין האות השומרונית והעברית נראה באות ט, שבעברית מסורתית כתובה בצורה גיאומטרית, בעוד שבשומרון היא כתובה בצורה פשוטה. (בן-חיים, זאב, 1939, עמ' 86)

3.4. האותיות השומרוניות בשימוש בטקסטים דתיים:

האותיות השומרוניות שימשו בעיקר בטקסטים דתיים שומרוניים, כמו כתבי המקרא השומרוניים, שהציגו את השימוש הפורמלי באלפבית השומרוני בהקשרים דתיים. זה שונה מהאלפבית העברי ששימש לרוב המטרות הכלליות והכתיבה היומיומית. בחלק מהמקרים נעשה שימוש באותיות שומרוניות למטרות פולחניות מיוחדות, המשקפות את הייחודיות של הדת השומרונית. (בן-חיים, זאב, 1939, עמ' 86) סיכום: מחקר של האלפבית השומרוני מצביע על כך שהשומרונים שימרו צורה ייחודית של האלפבית העברי המסורתי באמצעות שינויים קלים בצורת האותיות. במאה ה-12 נעשה שימוש באלפבית השומרוני בעיקר בכתבים דתיים, מה שהפך אותו למרכיב חשוב בשימור הזהות הדתית והתרבותית של השומרונים. במקביל, האלפבית הזה הושפע משיטת הכתיבה העברית, המשקפת את האינטראקציה המתמשכת בין התרבות השומרונית והיהודית.

4. הספרות השומרונית והשפעתה על הספרות העברית:

הקדמה: הספרות השומרונית היא אחד המרכיבים התרבותיים הבולטים שהשומרונים שימרו לאורך הדורות, והיא מתאפיינת במאפייניה הייחודיים בכתיבה וברטוריקה. במאה השנים-עשרה התערבבה הספרות השומרונית בספרות העברית, שכן סופרים יהודים רבים הושפעו מסגנונות שומרוניים, מה שהוביל לשילובם של כמה סגנונות ספרותיים שומרוניים בספרות העברית. השפעה זו לא הייתה רק שידור ישיר, אלא כללה השפעות רטוריות, לשוניות ואינטלקטואליות שהפכו את הספרות העברית בעידן זה לעשירה ומגוונת. במסגרת זו נלמדות ההשפעות הספרותיות שהייתה לספרות השומרונית על הספרות העברית במאה השנים עשרה. (אליאב, י', 2011, עמ' 51)

4.1. סגנונות השומרוניים בספרותיים במאה ה-12:

הספרות השומרונית במאה השנים עשרה התאפיינה בדגש על טקסים ופולחן דתיים, וסופרים שומרוניים מאותה תקופה הושפעו מצורות ספרותיות דתיות כמו מזמורים, פירוש מקרא וסיפורי פולחן. הספרות השומרונית הסתמכה גם על סגנון כתיבה סמלי והסברים פרשניים שאופיינו בבהירות ודבקות במורשת הדתית.

בהקשר זה, סגנונות שומרוניים השפיעו על הספרות העברית באימוץ חלק מסגנונות ספרותיים אלו, שכן סופרים יהודים במאה השנים-עשרה התבלטו בשימושם בסגנון הסמלי בפירוש טקסטים מקראיים והתקרבות לאלוהים באמצעות הספרות. אחת הדוגמאות הבולטות לכך היא השימוש במורשת השומרונית בשירה הדתית. (אליאב, י', 2011, עמ' 52)

4.2. שילוב סגנונות שומרוניים בספרות העברית:

בספרות העברית של המאה ה-12, אי אפשר להתעלם מהשפעת הסגנון הספרותי השומרוני בחלק מהכתבים היהודיים. דוגמה בולטת היא ההשפעה הברורה על שירים דתיים ששימשו בפרשנות המקרא ובטקסים דתיים. כמה משוררים יהודים אימצו את הסגנון השומרוני בחיבור מזמורים ותפילות, תוך ערבוב סמליות ודגש על משמעויות דתיות עמוקות בשירה העברית. בנוסף, הסופרים העבריים השתמשו בכמה אוצר מילים ומבנים לשוניים שהיו נפוצים בספרות השומרונית. (אליאב, י', 2011, עמ' 52)

4.3. דוגמאות להשפעה ספרותית:

דוגמה שניתן להביא להשפעת הספרות השומרונית על הספרות העברית במאה השנים עשרה היא השימוש בסגנון השומרוני בהלחנת שירה דתית. בטקסטים פיוטיים יהודיים רבים שחוברו באותה תקופה, אנו מוצאים כי לסגנון השומרוני היה תפקיד בעיצוב הטקסטים הספרותיים, בין אם מבחינת סגנון רטורי ואם אפילו בבחירת אוצר המילים. סופרים יהודים הסתמכו במקרים רבים על השיטה השומרונית בארגון הרעיונות ובפיתוח הסגנון הטונאלי בטקסטים.

דוגמה נוספת היא ההשפעה השומרונית בספרות הסיפורית והפרשנית, שבה אומצו צורות ספרותיות שומרוניות רבות בפרשנות הטקסטים הקדושים. סופרים יהודים קיבלו השראה מהשומרונים בשימוש בסגנון סיפורי כדי להמחיש את המשמעויות העמוקות יותר של התורה. (אליאב, י', 2011, עמ' 54)

4. הסגנון הרטורי הנפוץ בין הספרות השומרונית והעברית:

בספרות העברית של המאה השתים עשרה מופיע סגנון רטורי דומה לזה המצוי בספרות השומרונית, בעיקר בהיבטים הנוגעים לסגנון לשוני ולביטוי משמעויות סמליות. בספרות השומרונית נעשה שימוש רב במשפטים סוגסטיים ומטאפוריים בפירוש כתבי הקודש, שהועברו לספרות העברית. הסופרים העבריים הושפעו במיוחד מסגנון הרטוריקה והדקדוק השומרוני, והשתמשו בסגנון זה בכתבים דתיים בהם ניסו לפרש את התורה באופן סמלי. (אליאב, י', 2011, עמ' 55)

סיכום:

השפעתה של הספרות השומרונית על הספרות העברית במאה השתים-עשרה הייתה ניכרת, שכן בספרות העברית שולבו סגנונות ספרותיים רבים של שומרון, לרבות הסגנונות הסמליים, הרטוריים והנרטיביים. ערבוב זה של שתי הספרות משקף את האינטראקציה התרבותית והדתית בין שומרונים ליהודים בימי הביניים, ומגביר את ההבנה המשותפת של המורשת הדתית. הספרות השומרונית הוסיפה ממד מיוחד לספרות העברית של התקופה, והפכה את הספרות היהודית של המאה ה-12 למגוונת ועשירה יותר.

הסיכום הכללי:

מחקר זה חושף תפקיד חשוב של השומרונים בעיצוב השפה העברית הספרותית והדתית במאה השתים עשרה. ההשפעה השומרונית הייתה רב-ממדית וכללה אוצר מילים, תחביר, מורפולוגיה, סגנון כתיבה ופרשנות, ששיקפו את היחסים התרבותיים והדתיים בין שני העמים באותה תקופה.

המסקנות:

לאחר לימוד ההשפעות ההדדיות בין השומרונית והעברית במאה השתים-עשרה, ניתן לסכם את התוצאות והמסקנות שהושגו במחקר זה בנקודות הבאות:

1. המחקר הראה כי השומרונים תרמו לפיתוח אוצר המילים והמרכיבים הלשוניים בעברית באמצעות ההשפעה ההדדית בין שתי השפות. ניתן להבחין בשימוש בכמה מונחים שומרוניים בטקסטים עבריים, במיוחד בתחומי הפרשנות והטקסים הדתיים, המשקפים את השפעתה של השומרונית על הביטוי הדתי העברי.
2. הוכח כי השומרונים השפיעו על המערכת התחבירית והמורפולוגית של השפה העברית, שכן חלק מהכללים השומרוניים שימשו בטקסטים עבריים דתיים. דוגמאות בולטות היו כמה מרכיבים לשוניים שנראו קדומים או הושפעו מהמרכיב השומרוני, מה שהצביע על אינטראקציה לשונית ותרבותית עמוקה בין שני הצדדים.
3. המחקר הראה שלא לפיכך השומרוני היה תפקיד חשוב בעיצוב האלפבית העברי בימי הביניים. היחס בין האותיות השומרוניות והעבריות מאשר את ההשפעה ההדדית בין שני הצדדים, במיוחד במהלך המאה השתים עשרה. צורת האותיות השומרוניות הראתה השפעה על כמה סגנונות כתיבה עבריים מאותה תקופה.
4. הספרות העברית של המאה השתים עשרה הראתה השפעות ברורות מהספרות השומרונית, בעיקר בטקסטים דתיים ופרשניים. באמצעות השפעות שומרוניות על פירושים ושירה דתיים עבריים, ניתן לראות כיצד תרמה התרבות השומרונית לגיבוש המחשבה הדתית העברית, לשיפור הפרשנות הרוחנית ולהרחבת היקף ההבנה הדתית.
5. ההשפעות הלשוניות והתחביריות משתרעות על ההשפעות התרבותיות המשותפות בין השומרונים ליהודים באותה תקופה. השומרונים היו חלק בלתי נפרד מהמרחק הדתי והתרבותי של ימי הביניים, והשפיעו על הספרות, הטקס והפרשנות. השפעות אלו היוו חלק חשוב מהמחשבה הדתית והפרשנית העברית של אותה תקופה.
6. בסקירת הספרות השומרונית והעברית של המאה השתים עשרה, מתברר כי תקופה זו הייתה שלב מכריע בהתפתחות השפה העברית והשפעתה על ידי התרבויות השונות הסובבות אותה. ההשפעה השומרונית לא הייתה רק לשונית, אלא הייתה בעלת ממדים דתיים ותרבותיים עמוקים, הראויים למחקר ולימוד מקיפים.

ביבליוגרפיה:

- 1 - אליאב, י' (2011). ההשפעה השומרונית על הספרות העברית במאה ה-12. ירושלים.
- 2 - בן-חיים, זאב (1953). ההוגים השומרונים את השם באותיותיו, כ"ע ארץ-ישראל, כרך ג', תשי"ד.
- 3 - בן-חיים, זאב (1939). לחקר הלשון השומרונית, כ"ע תרביץ, חוברת א', כרך י', תשרי תרצ"ט.
- 4 - בן-חיים, זאב, (1958). מסורת השומרונים וזיקתה למסורת הלשון של מגילות ים המלח וללשון חז"ל: כ"ע לשוננו, מס' ד, כרך בכ, תמוז תשי"ח.
- 5 - בן-חיים, זאב (1943). עברית נוסח שומרון, כ"ע לשוננו, כרך ב, מס' ג, אלול תש"ג.
- 6 - ירון, דן (1981). ידיעות על יחסי יהודים ושומרונים בא"י בשלהי התקופה הביזנטית, כ"ע ציון, כרך מו, חוברת ב, תשמ"א.
- 7 - פלורנטיין, משה, (1995). עיונים בתורת הצורות של עברית השומרונים, כ"ע לשוננו, מס' נט, כרך לה, סיוון תשנ"ו.
- 8 - רפפורט, אוריאל (1990). כת השומרונים בתקופה ההלניסטית, כ"ע ציון כרך נה, חוברת ד, תש"ן.
- 9 - ה.ג. (1955). לבעיית העברית השומרונית, כ"ע בית מקרא, כרך א', חוברת ב', תמוז תשט"ז.

אתרי האינטרנט

אלפבית_שומרוני <https://he.wikipedia.org/wiki/שומרוני>